

Medborgarskapets symboliska betydelse

Abstract

The contrasting perspectives of citizenship, as either participating in the national community through a common language or common values, contra the juridical meaning of citizenship as an upholding of ones rights and obligations towards the state, has in the last years gained strong foothold in the Swedish debate. This has led to an incertitude in how to interpret the term, and has made communitarian perspectives on citizenship that emphasize “organic” values grow stronger and seem all the more natural. The advocates for these ideas often tend to uphold the family, nation, tradition and religion as values that binds citizens within a nation together, and holds an rather uncritical view of ones own national culture. This essay seeks to critically examine the “new” ideas on an updated status for the Swedish citizenship which can be found in the motions handed in to the Swedish Riksdag.

Keywords: Imagined communities, citizenship, discourse analysis, hegemony, swedishness

Words: 9174

Innehåll

Inledning.....	- 1 -
Syfte	- 2 -
Frågeställning:	- 2 -
Bakgrund	- 2 -
Det svenska medborgarskapet	- 2 -
Lagen om tillfälliga uppehållstillstånd	- 3 -
Tidigare forskning	- 4 -
Diskursanalys som metod och teori.....	- 5 -
Metod	- 5 -
Teori	- 6 -
Antagonism och Hegemoni	- 7 -
Vår tillämpning av diskursteori	- 7 -
Material	- 8 -
Problem vid val av material.....	- 8 -
Avgränsning	- 9 -
Urval.....	- 9 -
Teori	- 10 -
Presentation av teoretiker	- 10 -
Kommunitarism.....	- 11 -
Liberal kommunitarism	- 11 -
Konservativ kommunitarisim	- 12 -
Sara Ahmed och Vithetens Hegemoni	- 14 -
Analys.....	- 16 -
Inledning.....	- 16 -
Svenska värderingsnormer	- 16 -
Symbolers värde	- 18 -
Höja medborgarskapets värde genom språktest och samhällstest	- 19 -
(O)lika verkligheter	- 20 -
Medborgarskapsreglernas konsekvenser	- 20 -
Medborgarskapet och integration	- 21 -
Avsaknad av antagonismens befästelse av hegemonin	- 22 -
Avslutande reflektioner kring medborgarskap	- 23 -
Referenslista	- 26 -

Litteratur	- 26 -
Artiklar	- 26 -
Webbsidor	- 26 -
Motioner	- 27 -
Bilagor	- 27 -

Inledning

En av den representativa demokratins mest grundläggande idéer är motioner, då riksdagsledamöter lägger fram förslag till beslut i den lagstiftande församlingen. Motioner antas oftast inte i samma utsträckning som regeringens propositioner, men kan trots det vara en grund för framtida lagar eller förändringar i redan existerande lagar. Men oavsett om en motion antas eller avslås har den varit en viktig del i att skapa ett politiskt sammanhang om det specifika ämnet som motionen behandlar.

Redan år 2002 skapade dåvarande Folkpartiet debatt med sin motion "En ny integrationspolitik", där vid tiden i Sverige ganska unika förslag till förändringar i lagen om medborgarskap förekom (mot. 2002/03:Sf226 av Lars Leijonborg (FP) m.fl.). Det som stack ut mest och ledde till livligast debatt var sannolikt idén om att införa ett språkstest i svenska för att kunna ansöka om medborgarskap. Debatten tonades dock senare ner igen med Alliansregeringens avsaknad av medborgarskapsfrågor i debatten, åtminstone i det offentliga (SVT 2010). Men på senare år, och framförallt efter det att migrationspolitiken lades om i Sverige 2016, tycks den ha blossat upp allt mer återigen. Idéer om språk och samhällstest, försörjningskrav och förlängd vistelsetid i landet för att ansöka om medborgarskap tycks återigen ha dykt upp som en huvudfråga, både för väljare och politiker.

Mot den här bakgrunden strävar vi efter att undersöka diskursen kring medborgarskap i riksdagen, genom att studera motioner som behandlar medborgarskapsfrågor. Vi vill med ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på den egna nationen förstå bakgrunden till motionerna som på olika sätt vill försvåra genom att ställa högre krav för individer att ansöka om medborgarskap i Sverige. Vi vill se huruvida en hegemoni (ett dominerande synsätt) har etablerat sig i riksdagsledamöternas förhållningssätt till medborgarskapet.

Medborgarskapet definieras som ett rättsligt förhållande mellan stat och individ och som något som ska upprätthålla individens rättigheter, skyldigheter och friheter gentemot statsmakten. I grunden är alltså ett medborgarskap bortkopplat från någon slags nationell diskurs, som innefattar exempelvis språk, kultur, religion och tradition. Därmed kan det vara problematiskt om en individs kunskaper i det svenska språket eller den svenska historien/kulturen/traditionen,

bör vara något som medborgarskapet specifikt ska upprätthålla, snarare än andra integrationspolitiska åtgärder.

Syfte

Syftet med vår studie är således att identifiera huruvida en hegemonisk syn på medborgarskapet har etablerat sig i riksdagen, som grundar sig i föreställningen om en ”nationell gemenskap”. Vi vill med ett diskursanalytiskt förhållningssätt granska dessa motioner, mot bakgrunden av medborgarskapets definition som ett upprätthållande av rättigheter och skyldigheter.

Vi menar att det pågår en förskjutning i själva grundsynen på medborgarskapet, där upprätthållandet av individens rättigheter och skyldigheter kommer i skymundan, och istället framträder en idébildning om medborgarskapets betydelse utifrån en socialt konstruerad “nationell gemenskap”. För att kunna påvisa och analysera den här framträdande idébildningen kommer vi att studera motioner som bland annat rör samhällstest, språktest, försörjningskrav och en förlängd vistelsetid för medborgarskap. Vi menar att dem kan betraktas som symboler för den “svenskhet” staten vill att dess nya medborgare ska anpassa sig till. Vi menar att de motioner vi valt är lämpliga för att på ett kritiskt sätt analysera den politiska diskursen, som allt tydligare vill binda samman medborgarskapet med en föreställning om “svenskhet” och en “nationell gemenskap”.

Frågeställning: Vilka föreställningar om en nationell gemenskap går att finna i den politiska diskursen kring medborgarskap i riksdagen, utifrån riksdagsledamöternas motioner?

Bakgrund

Det svenska medborgarskapet

1§ Det svenska medborgarskapet är ett rättsligt förhållande mellan medborgaren och staten som medför rättigheter och skyldigheter för båda parter. Medborgarskapet förenar alla medborgare och står för samhörighet med Sverige. Medborgarskapet representerar det formella medlemskapet i det svenska samhället och är en grund för folkstyrelsen (SFS 2018:1293)

Så lyder första paragrafen i lagen om svenskt medborgarskap. Det svenska medborgarskapet definieras alltså som en juridiskt bindande relation mellan staten och dess formella medlemmar, som grundar sig i individens rättigheter och skyldigheter gentemot statsmakten. En stor del av dessa rättigheter och skyldigheter fastställs i Regeringsformen, exempelvis opinionsfriheter (yttrandefrihet, informationsfrihet, religionsfrihet, föreningsfrihet etcetera) och skydd mot

diskriminering (på grund av etnicitet, sexualitet, kön etcetera), men även rätten att rösta i riksdagsval och rätten till utbildning fastställs (SFS 1974:152). Medborgarskapet är därmed en symbol för de rättigheter och skyldigheter staten har bestämt att samhällets formella medlemmar innehar.

I Sverige finns det två sätt att bli medborgare på, antingen genom legitimation eller naturalisation. Historiskt sätt har legitimation ofta handlat om "blodets makt", det vill säga att barn ärver föräldrarnas medborgarskap. Innan 2015 har det ställs olika krav om det är modern eller fadern som är svensk medborgare. Då fick barnet endast svenskt medborgarskap om modern var svensk medborgare. Om barnet är fött efter den 1 april 2015 innehar barnet svenskt medborgarskap oavsett vilken förälder som har svenskt medborgarskap. En individ kan också bli medborgare genom legitimation om den adopteras då särskilda regler gäller (Migrationsverket 2018a).

När en individ blir medborgare genom naturalisation ansöker personen istället om medborgarskap via Migrationsverket. Processen är betydligt längre och hårdare krav för medborgarskap ställs på individen. Då krävs det att personen kan styrka sin identitet, är minst 18 år gammal, innehar permanent uppehållstillstånd, har bott i landet i 4 år om den är statslös eller har flyktingstatus (3 år om den är gift, sambo eller i ett registrerat partnerskap med en svensk medborgare, 5 år för övriga), samt har haft och kan förväntas fortsätta ha ett "hederligt levnadssätt" (Migrationsverket 2018b).

Särskilda bestämmelser gäller för barn under 18 år. Då krävs det att barnet har haft uppehåll i Sverige i 3 år (2 om barnet är statslös), har ett permanent uppehållstillstånd, samt att barnets eventuella vårdnadshavare anmält barnet till migrationsverket (Migrationsverket 2019). Det är även för gruppen som ansöker om medborgarskap genom naturalisation som diskussionen om ett medborgarskap förankrat i nationen blir mest påtagligt. Detta syns genom exempelvis politiska motioner som berör språk- och samhällsprov för medborgarskap. För vidare information om Lagen om medborgarskap, se bilaga 1.

Lagen om tillfälliga uppehållstillstånd

Lagen om tillfälliga uppehållstillstånd som trädde i kraft 2016 är relevant att presentera då den påverkar möjligheten till medborgarskap (se bilaga 2 för fullständiga lagen). Lagen innebär att person som söker asyl kan beviljas temporärt uppehållstillstånd och det medför att möjligheten

till att ansöka om medborgarskap begränsas. Den tillfälliga lagen har förändrat grundförutsättningarna för att få ansöka om ett medborgarskap, eftersom det krävs permanent uppehållstillstånd för att kunna ansöka om medborgarskap, något som idag (2019) ges ut i betydligt mindre utsträckning än före 2016 (SFS 2018:756). Det är inget som vi kommer att gå djupare in på i vår analys, men vi menar att det är viktigt att känna till då vi anser det vara en del av medborgarskapsdiskursen som vi undersöker.

Tidigare forskning

Vårt syfte med studien är som tidigare nämnt i syftesformuleringen att studera politiska motioner för att undersöka medborgarskapets relation till den nationella gemenskapen, eller snarare den *föreställda* nationella gemenskapen. Benedict Anderson blev en inflytelserik statsvetare och historiker genom hans bok *Imagined Communities* som publicerades år 1983. Där diskuterar han begreppet föreställd gemenskap (vår översättning). Enligt Anderson är nationer just en “föreställd gemenskap”, då de är socialt och diskursivt konstruerade. Nationer har alltså ingen inre essens som av naturen är just “svensk”, utan de värden som förknippas med nationer är högst kontextuella och föränderliga. Han undersöker på vilka sätt nationalismen har förändrats historiskt samt varför den idag har en legitim oföränderlig status (Anderson, 2006, s. 4). Anderson betraktar dock inte nationalismen som en ideologi, utan eftersträvar ett mer filosofiskt perspektiv på fenomenet. Han menar att nationalism bör ses i termer av “släktskap” och “religion”, snarare än “liberalism” och “fascism”, där släktskap blir den icke-nationalistiska gemenskapsutgångspunkten med dess patriarkala struktur, och religionen blir på ett övergripande plan den föreställda nationella gemenskapen (Anderson, 2006, s. 5). Med det menar han att det kan finnas en legitim gemenskap inom slakten och inom religionen, då dessa på en betydligt mer konkret nivå kan dela samma kulturella och sociala värden. Men inom nationen saknas dessa gemenskaper och han menar att den gemensamma nationella identiteten därmed är *föreställd*, då den är socialt konstruerad.

Nationalismen är föreställd då han menar att även i den minsta av samhällen känner individer inte varandra, samt att de har skapat sina egna gemenskaper utifrån andra konkreta gemensamma nämnare, som familjen och religionen (Anderson, 2006, s. 5-6). Andersons kritiska förhållningssätt till nationalismen exemplifieras i följande citat: *Nationalism is not the awakening of nations to self-consciousness: it invents nations where they do not exist* (Ibid). Anderson menar att nationalism skapar nationen, det skapar något som inte existerar. Denna utgångspunkt är relevant att använda i vår studie då vi förhåller oss kritiskt till den

essentialistiska tanken av nationen. Vidare har Anderson förklarat vad den föreställda gemenskapen bidragit till i samhället. Han menar att den har skapat ett syskonskap mellan medborgare i ett samhälle oavsett om ojämlikheter existerar. Den föreställningen har gjort det möjligt för personer att offra sitt liv för sin föreställda nation, när krig eller kris råder (Anderson, 2006, s. 7).

Många av motionerna vi kommer studera utgår från ett okritiskt förhållningssätt till den egna nationen och den egna gemenskapen. Andersons kritiska perspektiv på nationer och nationalism kan synliggöra motionärernas syn på den föreställda gemenskapen som grundar sig i nationsskapande.

Den föreställda gemenskapen tar sig uttryck på olika sätt i de motioner vi analyserar. Bland annat genom krav på medborgarskapsceremonier, lojalitetsförklaringar samt språk och samhällstest för medborgarskap. I samtliga fall förutsätts det att "den andre", alltså den som ansöker om medborgarskap i Sverige, är att betrakta som ett potentiellt hot, någon som måste "försvenskas" för att förtjäna status som medborgare och på så sätt få delta i den föreställda gemenskapen. I vår analys kommer vi att gå djupare in på detta och analysera det i relation till våra två andra teorier som vi kommer presentera under teoriavsnittet.

Diskursanalys som metod och teori

Metod

I denna uppsats kommer vår metod för att analysera vårt material vara diskursteorin som Marianne Winther Jorgensen och Louise Phillips presenterar i boken *Diskursanalys som teori och metod* (2000). Diskursanalys är en metod för att analysera ett visst material eller fenomen, men den har även en teoretiskt ansats som är oskiljbar från metoden. Enligt Winther och Phillips kan diskursanalysen inte fräntas sin teoretiska roll, det vill säga både teori och metod är sammanlänkade med varandra och bör sammankopplas med andra teoretiska perspektiv för att få sin fulla styrka (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 10). Detta är något som vi kommer att presentera närmare i teoridelen där vi kommer att redogöra för hur vi har kombinerat diskursanalys med våra teorier.

Anledningen till vårt val av att använda oss av diskursanalys är för att det är en metod som lämpar sig för att förstå sociala processer i samhället (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 8). Det är passande till vår studie kring medborgarskap då det ger oss ett kritiskt förhållningssätt

till de motioner vi kommer analysera. Den socialkonstruktivistiska grunden vilar på poststrukturalistisk språkteori, något som även delar av vår teori vilar på (Winther Jorgenssen, Phillips, 2000, s.13). Detta är ytterligare en styrka i vårt metodval och den kombinationen vi har valt.

Teori

En diskurs är ett “bestämt sätt att tala om och förstå världen” (Winther Jorgenssen, Phillips, 2000, s. 7). Således kan begreppet inrymma en rad olika samhälleliga fenomen från språk till sociala handlingar. En diskursanalys präglas av en socialkonstruktivistisk hållning i synen på språk, där det anses att språket formar vår “sociala verklighet”, alltså det vi uppfattar som sant och riktigt. Men diskursanalys är inte enbart ett metodologiskt förhållningssätt till tal och text, utan ses som ett helt analyspaket som innehåller ontologiska och epistemologiska ansatser om språkets roll i hur vi konstruerar våra sociala uppfattningar, likväl som teoretiska angreppssätt och metodologiska riktlinjer för hur olika forskningsproblem bör antas (Winther Jorgenssen, Phillips, 2000 s. 9-10).

Det råder ingen fullständig samsyn på exakt vad som bör prägla en diskursanalys, men den följer tre grundläggande ansatser ifrån socialkonstruktivismen. För det första bör forskaren vara kritisk till “självklar kunskap”, eller det “uppenbart sanna”, då den egna verkligheten konstitueras utifrån vår egen kunskap och världsbild. En betraktare av ett samhällsfenomen kan därmed aldrig vara objektiv i sitt sätt att angripa det, utan kommer alltid präglas av de kategoriseringar den tidigare gjort (Winther Jorgenssen, Phillips, 2000, s. 11). För det andra präglas dessa kategoriseringar av individers historiska och kulturella identitet. Det görs ett antagande att vår historiska och kulturella identitet skulle kunna ha varit en annan. Exempelvis har människor i Sverige ingen inre essens som är bestämd av enbart yttre förhållanden som leder till att vi ska bete oss på det sättet som vi idag uppfattar som svenskt, utan den svenskheten är socialt och diskursivt konstruerad (ibid). Till sist betonas vikten av att se samband mellan kunskap och sociala processer/handlingar. Hur en tolkar kunskap och betraktar världen konstrueras och rekonstrueras ständigt i förhållande till andra individer. Gemensamma uppfattningar om vad som exempelvis anses vara “gott” och “ont” formas genom social interaktioner med andra människor. Dessa olika diskursiva uppfattningar skiljer sig i olika sammanhang, och därmed agerar människor i olika diskursiva kontexter genom olika sociala handlingar (Winther Jorgenssen, Phillips, 2000, s. 12)

Antagonism och Hegemoni

En diskurs kan aldrig vara total och heltäckande, utan befinner sig ständigt i konflikt med andra diskurser som konstituerar verkligheten annorlunda, och därmed ligger till grund för en annan typ av socialt handlande (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 54). Inom diskursanalys kallas den här ständigt pågående diskursiva konflikten *antagonism*. Det syftar då till när två eller fler diskursiva identiteter eller tillskrivningar står i strid med, och omöjliggör varandra. Att två identiteter står i konflikt med varandra kan exemplifieras i våra motioner där den svenska identiteten kontrasteras mot den icke-svenska, där den icke-svenska förstås som oförenlig med de svenska värderingarna. Utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv skulle den här kampen kunna förstås som antagonism.

I fall där antagonismen är avsaknad, och en identitet eller ett fenomen anses vara det uppenbart rätta, har det istället utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv etablerats en *hegemoni*. En hegemoni etableras där identiteter tas över av en annan diskurs och därmed utesluter andra föregående konflikter som pågått. En hegemoni är en dominerande verklighetsuppfattning inom en diskurs (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 55). För att förstå varför och hur vissa hegemonier etablerar sig, använder sig diskursanalysen av *dekonstruktion*. Dekonstruktion är den process där etablerade hegemonier bryts ner till politiska och sociala processer som har legat till grund för en hegemonisk verklighetsuppfattning. Diskursteorin gör dock inga anspråk på att kunna ge någon absolut sanning, utan fungerar snarare som en nedbrytning av det socialt och politiskt konstruerade (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 56).

Vår tillämpning av diskursteori

Vi vill betona vikten av att kombinera diskursanalys med teori, samtidigt som diskursanalysens förhållningssätt till språk har en socialkonstruktivistisk utgångspunkt. I en diskursanalys är det inte verkligheten som studeras utan det är processen till hur vi uppfattar verkligheten som är det väsentliga (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 41). Därmed är vårt val av att studera motioner om medborgarskap ett försök att förstå hur en del av en verklighet som skapas, kan utesluta andra verkligheter (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 43). Vi gör alltså inte anspråk på att förklara verkligheten utan ämnar synliggöra några av de processer som äger rum i debatten om medborgarskap.

Material

För att studera den politiska diskursen kring medborgarskap i riksdagen har vi använt oss av motioner lagda av riksdagsledamöter under åren 2016/2017 samt 2017/2018. Vi har valt att studera riksdagsmotioner just för att det är den politiska diskursen i riksdagen vi intresserar oss för, inte en allmän samhällelig diskurs kring medborgarskap. Samtliga motioner innehåller förslag på lagändringar till lagen om medborgarskap. Vi är medvetna om att samtliga motioner har avslagits av riksdagen, men eftersom vi vill få förståelse för den bredare diskursen om medborgarskap i riksdagen är de ändå av relevans att studera. Då de kan anses vara ett uttryck för idéer som förekommer i riksdagen om vad det svenska medborgarskapet bör innebära.

Motioner är det främsta sättet för riksdagsledamöter att aktivt kunna kritisera en gällande lag och komma med förslag på lagändringar. Genom att studera dessa motioner tror vi att vi kan få en god insikt i hur den politiska diskursen kring medborgarskap ser ut. För att ytterligare bredda vårt underlag hade vi även kunnat studera exempelvis partiprogram (i kontrast till ledamöternas motioner), debatter i riksdagen eller voteringar som behandlar svenskt medborgarskap. Risker är dock att genom att ha ett så brett underlag riskerar vi dels tappa fokus från de bakomliggande idéerna till ett "nationaliserat" medborgarskap, och dels ha för mycket material att ta oss an än vad som är praktiskt genomförbart. Vi hade alltså riskerat att få ett för brett underlag, som innehåller många "dubbletter" av materialet i form av politiska förslag (Esaiasson m.fl., 2017, s. 225-226, 290-291).

Problem vid val av material

Vårt huvudsakliga problem vid val av material handlade om huruvida det var motioner på förslag till ändring av lagen om medborgarskap eller den faktiska nu gällande lagen om medborgarskap vi ville studera, då vi först var intresserade av hur lagen om medborgarskap bidrar till att upprätthålla föreställningen om ett "vi" och "de" genom de olika krav som ställs på olika individer som ansöker om medborgarskap. Vi menade att genom att studera lagen om medborgarskap med en diskursanalytisk hållning, skulle vi kunna få en djupare förståelse för de exkluderande mekanismerna i medborgarskapet. Men med tanke på en debatt kring svenskhet och det svenska medborgarskapet som kan tyckas ha blivit allt hårdare under det senaste decenniet, ansåg vi att det var av större intresse att söka förståelse för de "nya" idéerna om vad det svenska medborgarskapet *bör* vara. Därmed rörde vi oss ifrån vår första idé - att studera de exkluderande praktiker som lagen om medborgarskap ger upphov till, och valde istället att studera politiska motioner för att få en bredare insikt i en politisk diskurs, som allt

tydligare vill koppla medborgarskapet till föreställd nationell gemenskap och en föreställning om "svenskhet".

Avgränsning

Motionerna vi har valt att studera är ifrån motionsperioderna 2016/2017 och 2017/2018. Vi hade kunnat välja att gå ännu längre tillbaka i tiden för att på så sätt också få in ett tidsperspektiv på de eventuella förändringar som har skett. Men eftersom den tillfälliga lagen om uppehållstillstånd trädde i kraft 2016, anser vi att denna har förändrat förutsättningarna för ett medborgarskap. Exempelvis krävs ett permanent uppehållstillstånd för att få ansöka om medborgarskap, en möjlighet som kraftigt reglerades efter det att lagen trädde i kraft, då tillfälliga uppehållstillstånd var huvudregel för asylsökande till Sverige. Därmed kan de motioner som lagts efter det att den tillfälliga lagen trädde i kraft vara av större relevans att studera än de som motioner som gällde innan, då grundförutsättningarna för att få medborgarskap radikalt har förändrats.

En möjlig svaghet i vår tidsavgränsning är att vi saknar en historisk kontext kring medborgarskapsfrågor. Alternativt hade vi kunnat välja att jämföra exempelvis motionsperioden 2017/2018 med 2007/2008 för att på så sätt kunna påvisa en förändring hos de politiska partierna. Sannolikt hade utfallet då blivit en tydlig förändring mot en mer nationsförankrad bild av medborgarskapet, då ett större antal motioner som berör språk och samhällstest hade förekommit. Men genom att hålla oss till 2016 och framåt, kan vi istället fokusera på att kritiskt analysera motionerna, med utgångspunkt i skiljelinjen mellan komunitära och socialkonstruktivistiska perspektiv på medborgarskapet och nationen (Esaiasson m.fl., 2017, s. 226).

Urval

I vårt urval har vi gått igenom samtliga motioner från år 2016/2017/2018 som berör medborgarskap och utifrån dem har vi gjort ett urval av motioner vi anser relevanta för att studera den politiska diskursen kring medborgarskap i riksdagen med fokus på en föreställd nationell gemenskap. Vi har först läst alla motioner och sedan sammanfattat de, för att på så sätt få fram relevanta motioner som berör individers möjligheter att ansöka om medborgarskap efter det att de innehar ett permanent uppehållstillstånd, samt sortera bort de som berör andra grupper. Sedan har vi genom vår kombination av teori och metod diskuterat vilka av motionerna som vi anser vara relevanta att diskutera närmare. En del av motionerna fokuserar främst på

processen innan det att individer kan ansöka om medborgarskap, alltså möjlighet till uppehållstillstånd. Vi har inte ansett de vara relevanta för vår studie, då det är motioner som innehåller förändringar för möjligheten till medborgarskap hos individer med permanent uppehållstillstånd som vi är intresserade av. En del av motionerna har även innehållit samma eller liknande förslag, och då har vi endast valt en av dem. Vissa av motionerna har återkommit året efter och vi har då valt att analysera de två som en motion, då innehållet är detsamma. Vår analys kommer utgå ifrån totalt fem stycken motioner, en vardera från Socialdemokraterna, Liberalerna och Moderaterna, samt två från Sverigedemokraterna.

Teori

Presentation av teoretiker

I vår studie har vi valt att använda oss av Sara Ahmed, Benedict Anderson samt komunitära medborgarskapsteorier presenterade av Gerard Delanty. För en djupare presentation av Benedict Anderson och hans begrepp "föreställda gemenskaper", se kapitel "Tidigare Forskning". Inledningsvis presenterar vi kommunitarismen där vi redogör för bakgrunden till teorin, för att sedan presentera de liberala och konservativa teoribildningar inom fältet. De komunitära medborgarskapsteorierna bidrar till en djupare förståelse av symboliska idéer om medborgarskapet som ett deltagande i samhällsgemenskapen. Ofta framhävs nationen, traditionen, familjen och religionen som det som definierar samhällsgemenskapen och majoritetskulturen, och därmed ligger komunitära idébildningar i linje med motionärernas förslag på införande av bland annat språk och samhällstest, och den generella anpassningen till det "svenska". Kommunitära idéer kan hjälpa oss att på ett kritiskt sätt analysera den ibland okritiska synen på den egna nationens kulturella gemenskap.

Ahmed och Andersons diskursivt förankrade teoribildningar kan hjälpa oss att synliggöra det som annars får passera ostört. Ahmeds fenomenologiska ansats gör det möjligt att undersöka diskursen i sin helhet och inte enbart fokusera på symboler. Vi har utgått ifrån hennes teoretiska position att vi fortfarande lever i ett rasistiskt samhälle och därför ständigt behöver vara kritiska till föreställda gemenskaper, då dessa per automatik är exkluderande, samt förstå hur olika praktiker kan fortgå och vilka metoder som används för att möjliggöra detta (Ahmed, 2011, s. 13). Framträdande i Ahmeds teori är hur skapandet av främlingen/den andre, samt hur applicerandet av negativa känslor på dessa kroppar möjliggör upprätthållandet av rasismen och exkluderande samhälleliga fenomen. Vi kommer nedan presentera mer djupgående hur

skapandet av främlingen och känslors applicering på den andre hör ihop, samt hur de kan förstås i en kontext av att undersöka medborgarskapets exkluderande praktiker.

Kommunitarism

Gerard Delanty är en brittisk sociolog verksam vid University of Sussex som fokuserar en stor del av sin forskning på medborgarskapsfrågor och de utmaningar som medborgarskapet ställs inför i en globaliserad värld. Delanty har främst presenterat teoribildningar kring kosmopolitism, alltså ett multi-nationellt, eller globalt medborgarskap. Dock har han i sin bok "Medborgarskap i globaliseringens tid" (2000) gjort en presentation av ett antal komunitära perspektiv på medborgarskap, som kan vara av relevans för att förstå idéerna bakom ett "nationaliserat" medborgarskap, genom förslag på exempelvis språk och samhällstest. Kommunitarism är en beteckning på ett antal olika teoretiska uppfattningar om medborgarskap och dess betydelse. Fokus ligger på den samhällseliga och folkliga gemenskapen. Vi anser dessa ligga i linje med den nuvarande politiska diskursen om medborgarskap i riksdagen, och därmed bli komunitära idéer av relevans för att stärka vår analys av motionerna.

Kommunitarismen betonar ofta civilsamhället som en egen enhet som införlivar en slags samhällselig gemenskap, snarare än marknaden eller staten (Delanty, 2000, s. 51). Idébildningen har vuxit fram som en kritik på den individualism som präglat stora delar av världen de senaste 50 åren, där betoning läggs på gemenskapen, snarare än individen (Delanty, 2000, s. 52). Det finns en mängd olika komunitaristiska uppfattningar som skiljer sig åt. Delanty kategoriserar de som liberal, konservativ och medborgerlig komunitarism. Dessa olika inriktningar skiljer sig delvis åt, men förenas i betoningen på den offentliga sfärens betydelse för den nationella gemenskapen (ibid).

Nedan följer en presentation av några komunitära perspektiv som på olika sätt framhäver behovet av en nationell gemenskap. Vi kommer främst att fokusera på den liberala och den konservativa komunitarismen, då vi anser att dessa ligger närmare idealet som motionerna vi studerar strävar efter.

Liberal komunitarism

Den liberala komunitarismen har vuxit fram i opposition till nyliberalismens frammarsch, främst i Storbritannien och USA, men den går även att finna i Sverige och andra stater (Delanty, 2000, s. 53). Men till skillnad från liberalismen och den konservativa komunitarismen, anses

den ha en mer filosofisk karaktär, där den framhäver medborgarskap som “ett deltagande i gemenskapen”, och betonar att medborgarskapet ges till olika kulturella identiteter som har olika mål och vill olika saker. Dessa olika kulturella identiteter står i direkt konflikt med varandra. Liberala kommunitarister har inte nödvändigtvis sett detta som ett problem, då dess huvudsakliga fiende är individualismens moral med en rad olika kulturella identiteter. Målet för liberala kommunitarister (i ett mångkulturellt samhälle) är ofta att minoritetskulturer ska anpassa sig till majoritetskulturen (Delanty, 2000, s. 54-55).

Viktigt för liberaler generellt är att staten officiellt erkänner kulturella gemenskaper, både de som tillhör majoritetskulturen och minoritetskulturen, för att på så sätt kunna sträva efter det allmänna bästa. Detta kan ske genom att erkänna de skillnader som finns mellan de olika kulturella identiteter, men kan också ske genom att staten står för alla människors lika värde. Dock så riskerar det här synsättet ofta att falla över i en slags patriotism enligt Delanty, där det alltid blir den kulturella majoriteten som definierar det allmänna bästa. Detta resonemang står i direkt konflikt med kulturell mångfald, då den kan innefatta en rad olika uppfattningar om vad som är just det allmänna bästa, enligt liberala kommunitarister. Det är ofta det här som anses skilja liberaler från liberala kommunitarister; där liberaler kringgår den exkluderande tendensen genom ett erkännande av olika minoriteter, strävar ofta liberala kommunitarister efter att majoritetskulturen skyddas och fortsätter att frodas genom en slags assimilering av minoritetskulturerna till majoritetskulturen, och med en betoning på skillnader mellan kulturerna (Delanty, 2000, s. 56-58). Det handlar alltså mer om en slags anpassning till *en* majoritetskultur snarare än ett faktiskt erkännande av det mångkulturella samhälle vi lever i.

Den kanadensiske filosofen Charles Taylor har blivit något av ett ansikte utåt för den liberala kommunitarismen. Han menar att det huvudsakliga problemet med interpersonella möten i ett mångkulturellt samhälle är själva integreringen av “jag” och “andra”. Han menar att det sociala livet kräver ett gemensamt språk, och står därmed i konflikt med olika kulturella identiteterna (Delanty, 2000, s. 55-56). På så sätt blir ett gemensamt språk något grundläggande för liberala kommunitarister.

Konservativ kommunitarism

Den konservativa kommunitarismen kan anses vara en förlängning av den liberala kommunitarismen, fast med större betoning på gemensamma medborgarskapsfrågor, i relation till den offentliga sfären. En stor betoning läggs på nationell tillhörighet som en “kollektiv

identitet” och därmed en grund för en slags samhällsgemenskap. Ofta präglas dessa synsätt av en okritisk definiering av den nationella identiteten, då det förutsätts att identiteten formas av en given nationell diskurs som är absolut och given (Delanty 2000, s. 59). Statsvetaren David Miller som betecknar sig själv som “liberal nationalist” beskriver enligt följande:

De kollektiva identiteter som människor just nu har är till övervägande del nationella identiteter. Om det är någonstans som den övergripande gemenskapens utfästelser kan infrias, så tycks det vara här (Delanty, 2000, s. 59-60)

Delanty beskriver de konservativa kommunitaristiska värdena som ”organiska”, då de lägger stor vikt vid familjen, religionen, traditionen och nationen. Det är värden som anses vara naturliga och följa konsensuskulturen. Således följer den spåren av den gamla nationalkonservatismen som präglade Europa fram till uppkomsten av nyliberalismen under 70 och 80- talen, men har nu en starkare förankring i civilsamhället, snarare än staten eller marknaden som varit fallet förr. Med tanke på likheterna med nationalistiska idébildningar, går det inte att utesluta att de konservativa kommunitaristerna förenar sig med högernationalister och populisterna (Delanty, 2000, s. 60). Det sistnämnda har vi på senare år sett ske på flera håll i Europa, bland annat i Österrike och Danmark (SVT 2018).

Ofta finns det brister på de sociala aspekterna av medborgarskapet inom konservativ kommunitarism, samt skyldigheter och rättigheter. Fokus tycks istället ligga på kritik mot ett individualiserat och avpolitiserat samhälle som präglade nyliberalismen under 80-talet. Exempelvis kritiserade den tyske kommunitaristiska sociologen Amitai Etzioni starkt rational choice teorin som växt sig stark i väst sedan nyliberalismens frammarsch. Han menade att det måste återskapas en känsla av ansvar, identitet och delaktighet, genom samhällsgemenskapen som en “moralisk röst”. Den amerikanske historikern Christopher Lasch var även han en kritiker av individualismen och nyliberalismen, som förespråkade en tillbakagång till gamla sedligheter som familjen och religionen. Han menade att de gamla konservativa medborgerliga värdenas tillbakagång i hög utsträckning beror på en politisk elit, som allt mer isolerat sig från samhällsgemenskapen. Den här samhällsgemenskapen ska då byggas på tidigare nämnda värden, de som anses konstituera majoritetskulturen (Delanty, 2000, s. 61).

Sammanfattningsvis ser ofta konservativa kommunitarister på medborgarskap som att det har ett egenvärde i sig. Det ska symbolisera en slags förening med majoritetskulturen och

samhällsgemenskapen. Identiteten och samhälleligt deltagande genom språk och ett visst socialt handlande framhävs som centrala aspekter av medborgarskapet. Nationella föreställningar om "svenskhet" kopplas till identiteten, ofta på ett icke självkritiskt sätt, där majoritetskulturen aldrig ifrågasätts (Delanty, 2000, s. 62). Risken för att spä på rasistiska och exkluderande fördomar om "andra identiteter" är uppenbart stor, och även risken för att blandas med nationalisterna och populisterna.

Sara Ahmed och Vithetens Hegemoni

Sara Ahmed är professor i Race and Cultural studies och har i Vithetens hegemoni förklarat hur vithet genomsyrar det samhälle som vi lever i och hur det i sin tur upprätthåller en exkludering av människor som inte upprätthåller denna vithet (Ahmed, 2011). Vithet är ett teoretiskt begrepp som används för att kunna synliggöra ett privilegium som annars får passera ostört och inte anmärkas (Ahmed, 2011, s. 135). Det teoretiska begreppet syftar till att synliggöra de privilegier som vita åtnjuter i samhället enbart på grund av att institutioner samt människor orienterar sig mot en vithet, då det är normen (Ahmed, 2011, s. 136ff). Begreppet vithet används i studien för att vända blicken mot det som vanligtvis inte talas om, genom att benämna det och tala om det synliggörs exkludering (ibid).

Ahmed redogör för olika konkreta rasistiska praktiker som lever vidare än idag. Ett exempel hon lyfter är det minskade handlingsutrymmet för personer som rasifieras som icke-vita, det kan vara i universitetsvärlden likväl som på arbetsplatsen (Ahmed, 2011, s. 225-226). Ett minskat handlingsutrymme kan innebära att personer utesluts från vissa yrkespositioner, men det kan även innebära andra former av social exkludering (ibid).

Hon poängterar vikten av att studera både symboler samt det som cirkulerar omkring olika symboler (Ahmed, 2011, s. 128). Ahmed intresserar sig för att studera skeendet i sin helhet och strävar inte efter att finna kausala samband, det vill säga att vidga förståelsen för olika faktorer som kan påverka en händelse eller en form av förtryck. Det är samma utgångspunkt som diskursteorin har. Vi undersöker hur olika krav för medborgarskap uttrycks samt försöker förstå i vilken kontext de cirkulerar. Det görs genom en kritisk läsning av motionerna för att förstå hur olika perspektiv intar en dominerande roll inom en diskurs (en hegemoni) (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 13). Där vill vi undersöka vad olika symboler kan betyda i specifika sammanhang.

Enligt Ahmed har vithet intagit en hegemonisk plats. Det innebär att somliga blir exkluderade enbart för att de inte besitter vithet och därmed blir de enligt Ahmeds begreppsvärld främlingen. Ahmed redogör för exkluderingsprocessen genom att förklara hur främlingen tillskrivs en laddning. Främlingen är laddad med något som är farligt och negativt redan innan den anlät till en plats (Ahmed, 2011, s. 11). Ett exempel som Ahmed lyfter är hur asylsökande kategoriseras i de äkta och de falska. I den kategoriseringen har främlingen tillskrivits en negativ laddning (Ahmed, 2011, s. 71). Att bli främlingen är inget statiskt utan är kontextuellt, då det skapas i relation till en föreställning om ett "vi". Skapandet av främlingen eller den andre görs därmed genom applicerandet av rädsla mot icke-vita. Rädslan bidrar till en misstänksamhet (Ahmed, 2011, s. 86).

Ahmed förklarar att det finns vissa känslor som fäster sig vid vissa kroppar. Det är inte en slump att icke-vita kroppar anses vara mer farliga än andra. Det finns en maktordning (rasism) som gör att vissa (vita) är mer välkomna än andra (icke-vita) (Ahmed, 2011, s. 13). Detta möjliggör ett antagande av att de som inte inkluderas i normen om hur en nation ska se ut utgör ett hot. Rädslan mot icke-vita kroppar som Ahmed talar om är väsentlig i vår analys, då många av motionerna förutsätter att det finns en etablerad "svenskhet", och att denna är tillgänglig för alla och bör anpassas och/eller assimileras till.

Skapandet av den andre, främlingen, är en process och Ahmeds erkännande och undersökande av hur denna process går till, gör det som tidigare inte varit synbart för vissa synligt. Det som är givande med att undersöka skapandet av den andre, är skapandet av de känslor som appliceras på kroppar. Ahmed undersöker både hur institutioner och nationer exkluderar de som inte är en del av vithetsnormen och applicerar specifika känslor på de (Ahmed, 2011, s. 12). Följande citat kan förklara detta mer djupgående.

Nationen är gästvänlig eftersom den låter de som är äkta stanna. Och samtidigt konstrueras vissa andra som redan förhatliga (för att de är falska) vilket avgränsar och villkorar denna gästfrihet. [...] Konstruktionen av den falske asylsökande som en förhatlig figur innehåller också en berättelse om osäkerhet och kris, men en osäkerhet och kris som tvingar figuren att bli mer aktiv (Ahmed, 2011, s. 71-72).

I citatet beskrivs vad som händer när känslor appliceras på icke-vita och vad det får för konsekvenser. För att någon eller några ska exkluderas från ett samhälle krävs det att andra

inkluderas. Citatet visar hur villkorat inträdet till nationen är samt synliggör att det finns en viss misstänksamhet där de “äkta” ska identifieras från de “oäkta”.

Att kroppen förlänger en institution innebär att ankomsten av en kropp som tillhör normen kan gå obemärkt förbi (Ahmed, 2011, s. 135). Ahmed betonar att institutioner kan fungera som hem för somliga. Med det menar hon att de kan skapa ”vägar” som gör det möjligt för somliga att förlänga olika institutioner med sina kroppar (Ahmed, 2011, s. 12). Att kunna förlänga en institution innebär att ens ankomst och närvaro inte ifrågasätts. Olika institutioner kan vara orienterade kring vissa kroppar mer än andra (Ibid).

I vår studie kan denna förståelse för hur institutioner fungerar exkluderande mot icke-vita appliceras för att förstå bakgrunden till de olika slags “skyddsåtgärder” motionärerna förespråkar mot individer som ansöker om medborgarskap. De kan skapa en bredare förståelse för motionärernas tankegångar samt vilka effekter de olika förslagen kan bidra med.

Analys

Inledning

Idén om att det finns ett behov att öka medborgarskapets symboliska betydelse i syfte att stärka den nationella (föreställda) gemenskapen går att se i ett flertal av riksdagsmotionerna från perioderna 2016/17 och 2017/18. Återkommande centrala idéer tycks vara att införa språk och samhällstest, förlängd vistelsetid och i vissa fall föreslås även ett försörjningskrav för individer som ansöker om medborgarskap. Även idéer om medborgarskapsцерemonier och “lojalitetsförklaringar” förekommer. Även om dessa idéer återfinns i nästan samtliga motioner som berör det svenska medborgarskapets betydelse, så skiljer de sig till stor del åt i hur “de andra” framställs. Samtliga motioner berör komunitära värden, då det antas att den nationella gemenskapen är under hot och måste stärkas. Den diskursiva hållningen till kommunitarismen skiljer sig dock åt, även om de betonar samma sak. Nedanstående analys strävar efter att på ett kritiskt sätt undersöka vilka föreställningar om en nationell gemenskap som går att se riksdagsledamöternas motioner, och huruvida en hegemoni har etablerat sig i synen på medborgarskapet i riksdagen.

Svenska värderingsnormer

I motionen “Det svenska medborgarskapet” av Robert Hannah (L) (mot. 2017/18:3463) framhävs det att Sverige och “svenskhet” bygger på demokratiska värden som allemansrätt,

ytrandefrihet, jämställdhet, demokrati och den svenska välfärdsstaten. Det är det här som konstituerar den svenska nationen, snarare än en etnisk homogenitet, enligt Hannah. Men samtidigt menar Hannah att vi i Sverige har varit rädda för att framhäva dessa värden som centrala för samhörighet med den svenska nationen. Han menar att Sverige har präglats av en "blodets gemenskap", där hudfärg och bakgrund avgör vem som betraktas som svensk, snarare än en "idéernas gemenskap" som betonar tidigare nämnda värden. För att bekämpa ett utanförskap, och stärka det svenska medborgarskapets status, så menar motionären mot den här bakgrunden bland annat att:

Den som ansöker om svenskt medborgarskap ska följaktligen bekräfta att man förbinder sig till det fria demokratiska konstitutionella system som är fastlagt i den svenska grundlagen. Den sökande ska lämna försäkran om att man inte företar eller stödjer vissa typer av handlingar, och aldrig har företagit eller gett stöd åt sådana handlingar. Alternativt krävs att den sökande på ett trovärdigt sätt klargör att man tagit avstånd från tidigare handlingar eller stöd till den typen av handlingar. (mot. 2017/18:3463, s. 3)

Handlingen den som ansöker om medborgarskap måste företa sig att den inte stöder framstår enligt motionen som per definition negativt laddad. Det framstår alltså som att Hannah utgår från att den sökande innehar en annan kulturell identitet än den svenska, och därmed har andra målsättningar som står i konflikt med det svenska. Den andra kulturella identiteten som inte är svensk, måste därmed bli just svensk för att medborgarskapet ska grunda sig i en "idéernas gemenskap". Det här ligger i linje med den liberala kommunitarismens identitetsproblematisering, där olika kulturella identiteter ska bli till en "gemenskapernas gemenskap". Den moraliska individualismen som präglar samhället idag står alltså i konflikt med en kollektivistisk föreställning om medborgarskapet. För det första förutsätts det att en nationalitet är det samma som en kulturell identitet, och för det andra att olika kulturella identiteter har olika mål och kommer agera i motsägelse till varandra för att uppnå den egna identitetens allmänna bästa. På så sätt blir det allmänna bästa kontextuellt definierat (Delanty 2000, s. 54-55).

Svenskhet går ofta ihop med vithet, då denna betraktas ha en hegemonisk position i vårt samhälle. Främlingar, alltså de som inte lever upp till vithetsnormen, kan utifrån det här resonemanget betraktas som ett hot mot de svenska värdena jämställdhet, ytrandefrihet, demokrati etcetera. De kulturella identiteterna "icke-svenskar" eller "icke-vita" antas då

uppfattas som ett hot mot den svenska demokratin. Hannah (L) föreslår att ett löfte ska ges av individen när den ansöker om medborgarskap och detta ligger även i linje med Ahmeds resonemang; främlingen har en laddning innan det att den anlant i Sverige och det förutsätts att värderingar och livsstil måste anpassas till svenskhet och vithet (Ahmed, 2011, s.11).

Symbolers värde

I motionen "Medborgarskapets betydelse och stärkt nationalkänsla" av Marcus Wiechel (SD) betonas behovet av att öka medborgarskapets symboliska betydelse och på så sätt stärka den nationella gemenskapen (mot. 2017/18:2036). Hur denna förändring ska se ut nämns inte, utan han föreslår att riksdagen utreder frågan och nämner språk och samhällstest. Rent sakligt följer den här motionen Hannah (L) och hans idéer om ökat symboliskt värde för medborgarskapet, men betonar att "Sverigedemokraterna tror på assimilering, framför integration". Även här förutsätts det att den svenska kulturella identiteten den som ansöker om medborgarskap innehar, står i konflikt med "de andra", alltså de kulturella identiteter som inte är "svenska". Vidare skriver motionären om behovet av en stärkt nationalkänsla genom symboler i det offentliga rummet som är förankrade i vår nation. Som exempel nämns den svenska flaggan i riksdagen, som enligt motionären bör ändra plats så att den tydligare syns i tv-sändningar, samt en kriminalisering av att skända nationella symboler som den svenska flaggan.

Även om den diskursiva hållningen till svenskhet påminner om Hannah (L), som framhäver en "positiv nationalism" och betonar värden vi möjligen ska vara stolta över, så skiljer de sig ändå åt genom de organiska värden Wiechel (SD) lyfter fram. Det är en okritisk hållning till det egna, där symboler som exempelvis den svenska flaggan framställs som goda i alla sammanhang, och där svenskhet är något gott i sig. Där Hannah (L) väljer att betona de svenska värderingarna som "de andra" bör anpassa sig till (jämförelse, yttrandefrihet och föreningsfrihet etcetera), betonar istället Wiechel (SD) svenskheten som något positivt i sig, och något som hyser ett högt egenvärde. Därmed följer motionen de konservativa komunitära idéerna om identitet och tillhörighet som betonar nationen, traditionen, religionen som förenade krafter i en samhällsgemenskap, snarare än gemensamma värderingar. Den okritiska hållningen till "det egna" leder till en föreställning om en statisk, oföränderlig konsensuskultur som definierar det svenska, och som en följd av det här får svenskheten en exkluderande karaktär, som gör det allt svårare för individer att integreras såväl som att assimileras (Delanty, 2000, s. 60, 62). Den upprätthåller även en bild av att det finns en kultur i ett land, när det istället bör talas om kulturer i plural.

Höja medborgarskapets värde genom språktest och samhällstest

I motionen "Medborgarskapstest och medborgarskapsanda" av Aron Emilsson (SD) med flera (mot. 2016/17:2201), presenteras och diskuteras förslag om att införa medborgarskapstest. I följande stycke kommer vi att presentera motioner som berör språktest i svenska, medborgarskapstest för att testa kunskap om svensk kultur, svenska värderingar, medborgerliga fri och rättigheter, samt att införa en lojalitetsförklaring till Sverige. Grunden till yrkandet om motionen är att Emilsson med flera, menar att medborgarskapets värde bör uppvärderas och "få den status den förtjänar" (mot.2016/17:220, s. 1). Detta kan enligt motionen enbart göras genom att kräva mer av den som ansöker om medborgarskap. Det vill de göra genom att upprätthålla en gemensam majoritetskultur. Tillvägagångssättet är att införa tester för detta.

Inom diskursteorin redogörs det för språkets makt, det vill säga att sättet som det talas om olika fenomen är inte neutralt utan kan förstås som en markering för makt. Då det är språket som ger "tillträde till verkligheten", kan språket därmed förstås som representativt (Winther Jorgenssen, Phillips, 2000, s. 15). Det vill säga det representerar en av flera verkligheter beroende på vems perspektiv det är som presenteras. Motionärerna använder ett språkbruk som visar att dagens utformning av ett medborgarskap är olämplig och bör så snart som möjligt förändras för att det i annat fall kommer att skapa problem. I motionen talas det om att "vårt land bygger på gemensam majoritetskultur". Detta uttryck är intressant eftersom det utgår ifrån att en gemensam majoritetskultur är något som för det första är etablerad och för det andra bör eftersträvas. Resonemanget ligger även i linje med den ibland okritiska konservativa kommunitära synen på den egna nationens kultur (Delanty, 2000, s. 60).

Diskursanalysens verktyg möjliggör en kritik av denna förståelse som påminner om att inta ett kritiskt förhållningssätt och att ifrågasätta en essentialistisk förståelse av kultur(er) (Winther Jorgenssen, Phillips, 2000 s. 15). Den antiessentialistiska förståelsen kan appliceras som en kritik mot att införa ett test för "den svenska kulturen samt svenska värderingar", då den ifrågasätter grundidén om att det skulle finnas *en* specifik kultur som hela det svenska samhället ska anpassa sig till. Vidare poängterar diskursteori att varken språk eller samhälle är fast utan det är något föränderligt (Winther Jorgenssen, Phillips, 2000, s. 40).

(O)lika verkligheter

Diskursanalysens syfte är att avslöja vilka myter om samhället som objektiv realitet som impliceras i tal och andra handlingar. Man kan studera hur vissa myter kommer att framstå som objektivt sanna och andra som omöjliga (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 47).

Ovanstående citat kan användas för att förstå anledningen till valet av att analysera språkbruket i Emilssons (SD) motion samt vilka värderingar som ligger till grund för att införa sådana tester. Givetvis önskar motionärerna att framställa sina önskemål som en objektiv realitet, det vill säga deras samhällssyn anses vara den objektiva och rätta. Citatet är en påminnelse för att vara kritisk till hur "verkligheten" gärna framställs. Orsaken till vikten av att ifrågasätta vilka verkligheter det är som finns representerade är för att det handlar om att den verklighet som presenteras exkluderar andra. Sverigedemokraternas motion om att införa samhällstester och språktester kan förstås utifrån Ahmeds resonemang om gränser. Ahmed menar att "gränser skapas och övervakas i en känsla av att de redan har överskridits" (Ahmed, 2011, s. 84). Införandet av dessa tester innebär en utgångspunkt där personer i Sverige saknar en viss kunskap som därför måste lösas genom att införa tester. Det finns således en idé om att gränsen för vad som bör tolereras från personer som ansöker om medborgarskap har överskridits. Motionen ger förslag på lösningar till problem som många menar inte ens existerar. Det är genom att skapa en känsla av att en gräns har överskridits som gör det möjligt att komma med sådana förslag.

Diskursanalysen riktar strålkastarljus mot hur somliga antaganden om samhället antas vara sanna och därmed accepteras av allmänheten (Winther Jorgensen, Phillips, 2000, s. 28). Vår analys av motionerna visar att det görs ett flertal försök till att få motionerna att verka som naturliga. Förslagen som presenteras i motionerna är ett försök till att få de idéer som presenteras till att betraktas som naturliga. Under nästa stycke kommer vi att gräva djupare i hur Sverige behandlar medborgare olika beroende på vilka länder de kommer ifrån.

Medborgarskapsreglernas konsekvenser

I motionen "Förändra medborgarskapsreglerna" av Amir Adan (M) (mot.2016/17:605), om att ändra lagen om att personer med permanent uppehållstillstånd från Somalia, Afghanistan, Eritrea och Palestina ska kunna ansöka om medborgarskap efter fem år i Sverige (idag krävs det att individer från de länderna ska ha bott i Sverige i åtta år). Motionären poängterar att samma lag borde omfatta *alla* och menar att individer inte ska behöva straffas för vad som råder

i deras hemländer. I motionen formuleras även att svensk lagstiftning straffar personer som inte kan påverka sin bakgrund (mot. 2016/17:605). Samtidigt poängterar Ardan att väntetiden om åtta år är att betrakta som en rättssäkerhetsfråga och att det i grunden utgår från en "god tanke". Ett viktigt citat i denna motion är följande:

Lagen bör ses över så att alla individer ska kunna ansöka om medborgarskap efter fem år i Sverige, förutsatt att man gjort allt i sin makt för att bevisa sin identitet och att det inte finns skäl för att misstro individens utsaga.

(mot. 2016/17:605)

Denna motion har flertalet intressanta aspekter att analysera. Utgångspunkten är att individer inte bör bestraffas för något som de inte har någon kontroll över, samtidigt som Ardan menar att det är en rättssäkerhetsfråga, då tonen i motionen pendlar mellan förståelse och rädsla för personer som ansöker om medborgarskap. Citatet från motionen är öppet för fri tolkning, då det är svårt att bedöma om allt gjorts för att visa de identitets handlingar som finns, samtidigt som det i citatet förutsätts att en person är skyldig tills det att motsatsen bevisas. Det görs genom att kunna redogöra för att det inte finns skäl för "misstro till individens utsaga".

Ahmed diskuterar nationens gästvänlighet då den låter de som är "äkta" stanna och samtidigt konstrueras de som är "falska" som då bör lämna landet (Ahmed, 2011, s. 71). Skapandet av de som är äkta och falska bidrar till en diskurs av misstänkliggörandet av personer som söker asyl. Det upprätthåller en falsk dikotomi mellan människor som bor i ett samhälle med ett medborgarskap och de som bor där utan ett medborgarskap. Nationen blir villkorad till en viss grupp av människor och det bidrar till att somligas existens är ständigt villkorad.

Motionen gör anspråk på att förstå den som tvingas vänta i tre år mer enbart för att dokument från de länderna inte godkänns, samtidigt som Ardan vill visa att rätten till medborgarskap är en rättssäkerhetsfråga.

Medborgarskapet och integration

Socialdemokraternas riksdagsledamot Hillevi Larsson inkom med en motion år 2016/2017 med samma fråga som Ardan men lyfter den från ett annat perspektiv. Larsson menar att det är skadligt för personer att behöva vänta i åtta år för att ansöka om medborgarskap, då det hämmar integrationen i det nya landet (mot. 2016/17:627). Vidare lyfts det paradoxala i att det är samma

id-handlingar som låg till grund för det permanenta uppehållstillståndet som kommer att ligga till grund för medborgarskapet. Det vill säga det är inga nya id-handlingar som tillkommit, men trots det finns det en väntetid på åtta år för somliga och för andra fem år innan det går att ansöka om medborgarskap. I motionen poängteras att det är inget som har förändrats och att det krävs att lagen ändras så att den är likvärdig för alla.

Diskursanalysen lyfter vikten av språkets roll i hur den sociala tillvaron uppfattas (Winther Jorgensen, Phillips, 2000 s. 9-10). I denna motion lyfts likvärdighet som en viktig del samtidigt som lagens transparens ifrågasätts. Likvärdighet är det som bär motionen och är grunden till förslaget om lagändringen. Språket i motionen vill betona vikten av att inte särbehandla beroende på vilket land en person kommer ifrån.

Denna motion kan förstås utifrån Ahmeds citat: *Gränser skapas och övervakas i en känsla av att de redan har överskridits* (Ahmed, 2011, s. 84). Gränser kan i det här fallet förstås som de krav som ställs för personer som kommer från länder som Migrationsverket inte godkänner dokument från. Den övervakade gränsen kan förstås som den när personer kommer till Sverige från första början. Ahmed menar att somliga gränser övervakas då de från första början anses ha blivit överskridna. Motionen kritiserar den tankegången och vill lyfta vikten av att övervaka först när det finns belegg för det. Larsson poängterar paradoxen hos Migrationsverkets bestämmelser och lyfter fördelar med att låta lagen vara lika för alla.

Vi vill med det citatet lyfta en diskurs som presenteras av både Moderaterna och Socialdemokraterna men som gör det utifrån olika perspektiv. Moderaterna poängterar att en person som ansöker om medborgarskap kan inte styra över den situation som råder i hemlandet. Socialdemokraterna menar att lagen är paradoxal då det är samma dokument som ligger till grund för medborgarskapet tre år senare, samt att medborgarskapet är viktigt för integrationen. Genom diskursanalysen och Ahmeds teori har vi betonat vikten av språket samt vad det bakomliggande kan ha för olika betydelser. Givetvis är vi medvetna om att denna analys av medborgarskapets bestämmelser är ett av många sätt att förstå denna diskurs.

Avsaknad av antagonismens befestelse av hegemonin

Utöver att studera hur föreställningen om en nationell gemenskap kan synas i riksdagen, var även vårt syfte med studien att med hjälp av diskursanalysens antagonism och hegemoni begrepp se huruvida ett dominerande synsätt har etablerat sig i riksdagen i synen på

medborgarskap. Vi har i vår studie av motionerna märkt att det finns en skillnad i retoriken från de olika motionärerna från olika partier, även om det i många fall rent sakligt är samma krav som förekommer när det kommer till exempelvis språkrav, samhällstest och vistelsetid i landet. Även om språket som används skiljer sig åt mellan till exempel Sverigedemokraterna och Liberalerna, så tycks man vilja nå samma mål. Exempelvis pratar Sverigedemokraterna om assimilering istället för integration, medan Liberalerna lyfter upp "svenska värden" som yttrandefrihet och demokrati. Ett rimligt antagande kan vara att det är just dessa värden även Sverigedemokrat vill att nya svenska medborgare ska assimileras till. Förslagen som ska gälla för individer som ansöker om medborgarskap är dock desamma, då de båda ser språkrav, samhällstest och en "lojalitetsförklaring" till nationen som sunda idéer för det svenska medborgarskapet.

På så sätt kan vi se att det finns en avsaknad av en diskursiv antagonism i riksdagen om vad det svenska medborgarskapet bör vara. Det finns ingen pågående synlig konflikt i riksdagen utifrån ovanstående analyserade motioner i synen på medborgarskapets symboliska betydelse. Därmed menar vi att en hegemoni har etablerats i en majoritet av riksdagen, som utesluter alternativa konflikter i synen på medborgarskapet (Winther Jorgensen, Phillips 2000, s.54-56).

Avslutande reflektioner kring medborgarskap

Vi anser att vår uppsats har lyckats att identifiera en etablerad nationalistisk retorik kring medborgarskapsfrågan i riksdagen. Förslagen om att införa språk och samhällstest och en generell "lojalitetsförklaring" tycks sträva efter att säkerställa att personer som ansöker om medborgarskap förbinder sig till att bli "svenska", och utan dessa krav framgår det utifrån motionärernas perspektiv som om det inte finns incitament för individer att lära sig det svenska språket eller den svenska kulturen. Det tycks alltså som motionärerna ser behovet av "en piska" för att integrera nya individer i Sverige, snarare än exempelvis en rejäl reformering av SFI-utbildningen eller av samhällsorienteringen som ges till nyanlända i Sverige. Vi har även i den här uppsatsen diskuterat riksdagsmotionerna utifrån olika teoretiska perspektiv för att på ett kritiskt sätt granska synen på den egna kulturella identiteten i förhållande till "de andra". Genom det här har vi kunnat komma med tre generella slutsatser:

1. Vi har i samtliga motioner som studerats kunnat identifiera en föreställning om en nationell gemenskap utifrån Benedict Andersons perspektiv. I och med att alla motioner strävar efter att individer ska anpassa sig till "det svenska, "majoritetskulturen", eller

“våra värderingar”, kan vi se en avsaknad av en diskursiv kamp om medborgarskapsfrågan i riksdagen. Begreppen som används skiljer sig åt, men de framträdande idébildningarna tycks vara det samma. Det kan argumenteras för att avsaknaden av en diskursiv antagonism innebär att det etablerats en hegemoni i synen på medborgarskapet i riksdagen, även om det finns ledamöter och partier som inte aktivt driver denna linje. Genom att en hegemoni etablerat sig, går det att hävda att det numera anses normalt eller uppenbart att “det svenska” är under hot av “det andra”, och därmed måste staten uppföra vissa skyddsåtgärder för att härda denna utveckling.

2. De förändringar som motionerna hade gett upphov till om de antagits av riksdagen hade inneburit ett stort steg ifrån medborgarskapets nutida juridiska innebörd. Som tidigare nämnt definieras det svenska medborgarskapet som ett rättsligt bindande förhållande mellan stat och individ, något som upprätthåller individens rättigheter och skyldigheter gentemot statsmakten. Dessa rättigheter och skyldigheter inrymmer ingen “svenskhet” idag, utan enbart formella krav som att individen binder sig att följa den svenska grundlagen och våra andra lagar. Genom att ställa krav på att individer ska lära sig om det svenska samhället och det svenska språket, eller att göra en lojalitetsförklaring till nationen, görs därmed ett avsteg ifrån medborgarskapet som ett upprätthållande av individens skyldigheter, rättigheter och friheter, och istället framträder ett medborgarskap förankrat i en föreställning om vår nations kultur, i form av de sociala handlingar individerna förutsätts agera genom.
3. Det är enbart den diskursiva hållningen till medborgarskapsbegreppet som skiljer sig åt motionerna emellan, då det sakliga innehållet är detsamma. I samtliga motioner förekommer samma idéer, även om språkbruk och betoning skiljer sig åt. Exempelvis tycks de liberala/socialliberala ledamöterna betona “svenska värderingar” som yttrandefrihet, demokrati, och jämställdhet, medan mer konservativa ledamöter ofta framhäver svenskheten som något gott i sig, något med ett egenvärde. Trots det här tycks ändå konsensus råda kring vad det svenska medborgarskapet bör vara.

Vi har under studiens gång diskuterat kring ifall den här utvecklingen är en ny sådan, eller om den går att spåra längre tillbaka i tiden. För att kunna påvisa en eventuell förskjutning i debatten kring medborgarskap, hade vi behövt ett tidsperspektiv som sträcker sig längre tillbaka i tiden. En möjlig forskningsidé skulle kunna vara att se hur yttre omständigheter har påverkat partiernas syn på det svenska medborgarskapet. Förslagsvis skulle en studie kunna göras över Moderaternas och Socialdemokraternas hållning till medborgarskapet genom att undersöka

motioner, partiprogram och tidningsartiklar under perioden 1960-2010 för att kunna påvisa eventuella förändringar som direkta konsekvenser av krig eller kriser i andra regioner. Även om ett längre tidsperspektiv saknas i vår studie, anser vi den ändå kunna lyfta vikten av att inte se nationen och dess kultur som statisk och oföränderlig, utan snarare som flytande och kontextuellt föränderlig. Ett okritiskt förhållningssätt till "det egna" riskerar ofta att leda till exkluderande samhällliga praktiker, något vi anser i allra högsta grad bör undvikas.

Referenslista

Litteratur

Ahmed, Sara., 2011. *Vithetens hegemoni*. Finland: Tankekraft förlag

Andersson, Benedict., 2006. *Imagined Communities Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London, New York: Verso

Delanty, Gerard., 2000. *Medborgarskap i globaliseringens tid*. Lund: Studentlitteratur

Esaiasson, Peter - Mikael Gilljam - Henrik Oscarsson - Ann Towns - Lena Wängnerud, 2017. *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts Juridik Wolters Kluwer

Winther Jorgensen, Marianne - Louise Phillips, 2017. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Artiklar

SVT, 2010. "FP om språktest och slöjförbud: "Vi vågar ta i obekväma frågor". Nyhetsartikel 2010-08-04. [Elektronisk]

. Hämtdatum: 2019-03-13

SVT, 2018. "Allt fler högernationalister i Europas regeringar". Nyhetsartikel 2018-09-11. [Elektronisk] <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/allt-fler-hogernationalister-i-europas-regeringar>. Hämtdatum: 2019-03-15

Webbsidor

Migrationsverket (2018a) *Automatiskt medborgarskap genom födsel, adoption eller att föräldrarna gifter sig*. [Elektronisk] <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Bli-svensk-medborgare/Medborgarskap-for-barn/Automatiskt-medborgarskap.html> Hämtad: 2019-03-13

Migrationsverket (2018b) *Du ska ha bott i Sverige en viss tid*.

[Elektronisk]

<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Bli-svensk-medborgare/Medborgarskap-for-vuxna/Tid-i-Sverige.html> Hämtad: 2019-03-13

Migrationsverket (2019) *Svenskt medborgarskap för barn vars föräldrar inte är svenska medborgare*. <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Bli-svensk-medborgare/Medborgarskap-for-barn/Anmalan-for-barn.html> Hämtad: 2019-03-15

Motioner

Motion 2002/03:Sf226. En ny integrationspolitik. Lars Leijonborg m.fl. (Folkpartiet)

Motion 2017/18:3463. Det svenska samhällskontraktet. Robert Hannah (Liberalerna)

Motion 2017/18:2036. Medborgarskapets betydelse och stärkt nationalkänsla. Markus Wiechel (Sverigedemokraterna)

Motion 2016/17:220. Medborgarskapstest och medborgaranda. Aron Emilsson m.fl. (Sverigedemokraterna)

Motion 2016/17:605. Förändra medborgarskapsreglerna. Amir Adan (Moderaterna)

Motion 2016/17:627. Likvärdiga regler för medborgarskap. Hillevi Larsson (Socialdemokraterna)

Bilagor

1. SFS 2018:1293. Lag om svenskt medborgarskap [Elektronisk] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-200182-om-svenskt-medborgarskap_sfs-2001-82.

2. SFS 2018:756. Lag om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige [Elektronisk] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2016752-om-tillfalliga-begransningar-av_sfs-2016-752.